

Dvesty let novoi serbskoi hosudarstvennosti: k yubyleiu nachala Pervoho serbskoho vosstaniya 1804–1813 hh. – Two hundred years of new Serbian statehood: to the anniversary of the beginning of the First Serbian uprising in 1804–1813, 300–315 [in Russian].

5. Nykyforov K. V. (2012). *Serbyia na Balkanakh XX vek [Serbia in the Balkans. Twentieth century]*. M.: Yzdatelstvo Yndryk [in Russian].

6. Hrianyk V. O. (2013). Borotba shchodo konstytutsiinoho ustroiu Korolivstva serbiv, khorvativ ta sloventsiv [The struggle against the constitutional order of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes] *Hurzhiivski istorychni chytannia: Zbirnyk naukovykh prats – Gurzhiev Historical Readings: Collection of scientific works*, 6, 364–367 [in Ukrainian].

7. Pylko N. S. Polytycheskaia zhyzn Antona Koroshtsa [The political life of Anton Koroshts] *Do y posle Versalia. Polytycheskye lyderы y ydeia natsyonalnoho hosudarstva v Tsentralnoi y Yuho-Vostochnoi Evrope – Before and after Versailles. Political leaders and the idea of a national state in Central and South-Eastern Europe.*, 82–97 [in Russian].

8. Petranović B. (1988). *Istorija Jugoslavije: 1918–1988 [History of Yugoslavia: 1918–1988]* Beograd [in Croatian].

9. Ćorović V. (1933). *Istorija Jugoslavije [History of Yugoslavia]*. Beograd [in Croatian].

10. Ђорђевић М., Стојичић С. (1999). *Национална историја државе и права [National history of state and law]*. Nysh [in Serbian].

11. Dragnich A. (1983). The first Yugoslavia: search for a viable political system. *Hoover Institution Press* [in English].

12. Bogo Grafenauer (Eds.). (1959). *Historija naroda Jugoslavije [The story of the people of Yugoslavia]*. Zagreb: Školska knjiga [in Croatian].

13. Jerotijević Z. Историја државе и права [State and Law History]. Retrieved from <https://dokumen.tips/documents/istorija-prava-i-drzave.html> [in Serbian].

14. Ustav Краљевине Срба, Хрватска и Словенава од 28. јуна, 1921. год. [The Constitution of the Kingdom of the Serbs, Croats, and from June 28, 1921] *Yzdavachka књижарница Hetse Kona – Gece Kona Publishing House*. Retrieved from http://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Tematske_kolekcije/Srpski_ustavi/RA-ustav-1921#page/0/mode/1up [in Serbian].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018

УДК 378.147.091.33 – 027.22]: 34

Владими́рова Валенти́на Іванівна,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
vladimirovavalentina1947@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Стаття присвячена застосуванню інноваційних педагогічних технологій навчання у підготовці майбутніх юристів, розглянуто сутність понять: «інновація», «інновінг», «андрагогіка» та наведено приклади впровадження інноваційних технологій, спрямованих на розвиток готовності студентів до професійної діяльності.

Ключові слова: інноваційні технології, інтерактивні технології, принципи андрагогіки, інновінг.

Vladimirova V. INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FUTURE LAWYER TRAINING SYSTEM

The article is devoted to the application of innovative pedagogical teaching technologies in the preparation of future lawyers, the essence of concepts is considered: "innovation", "innovation", "andragogy" and examples of introduction of innovative technologies aimed at developing readiness of students for professional activity are given.

Key words: innovation technology, technology innovation, andragogical principles, innovation.

Постановка проблеми. Вхідження України до Європейського освітнього простору зумовлюють значні вимоги до системи освіти та підготовки майбутніх фахівців, спроможних ефективно діяти та адаптуватися в динамічному середовищі.

Основними складниками реформи юридичної освіти, над якою працює МОНУ, є розроблення стандарту юридичної освіти та Концепції реформування юридичної освіти в Україні. У Концепції наголошується на сприйнятті студентами світоглядних та морально-етичних цінностей, широкої соціально-гуманітарної

Випуск 5. 2018 © В.І.Владими́рова, 2018

ерудованості і усвідомленні мультикультурного розмаїття сучасного життя та здатності до абстрактного, логічного, критичного, творчого мислення і генерування нових ідей, а також аналізу і синтезу та вміння планувати, організувати і контролювати свою діяльність [14].

Освітні стандарти є одним з найважливіших інструментів модернізації вищої юридичної освіти для подолання глибокого протиріччя між постійно зростаючими потребами глобалізованого світу і недосконалою системою юридичної освіти, яка має бути здатна реалізувати інноваційну модель підготовки юристів, наголошує Ю. Барабаш [2].

У руслі реформи вищої юридичної освіти для закладів вищої освіти, які готують таких фахівців, постало надзвичайно важливе завдання розробки нових методів та підходів до підготовки юристів на основі сучасних вимог економічного та правового розвитку держави. Вектором професійної підготовки майбутніх юристів є поєднання навчального процесу з реаліями практичного життя. Постійне вдосконалення й оновлення змісту і технологій підготовки фахівців на основі компетентнісного підходу є важливою проблемою реформування системи вищої професійної освіти закладів.

Актуальною є ефективна інтеграція інноваційних технологій в освітній процес вищого навчального закладу. Розв'язати таке складне питання під силу лише таким закладам вищої освіти, які акумулюють новачі різного характеру в навчальній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти професійної діяльності юристів знайшли відображення в працях таких науковців: Н. Артикуца, О. Бандурки, О. Василенко, Н. Давидової, С.Сливки, О.Скаун, В. Тація, А. Рибачук, В. Савіщенко, Ю. Марченко, І. Матковської, Л. Стецюк, Д. Суханової та інших.

Предметом уваги українських та зарубіжних науковців стали дослідження щодо впровадження інноваційних технологій в процес навчання вищої школи. Окремі аспекти теоретико-методологічного аналізу впровадження інноваційних технологій в навчальний процес вищої школи України при підготовці висококваліфікованих фахівців розкрито у наукових розвідках вітчизняних вчених: Л. Буркової, В.Бігун, М. Волинкіної, Л.Гуртової, Г. Клімова, А.Нікітіна, І Синициної, Т. Яровенко та інших.

Формулювання цілей статті. Метою статті є комплексний аналіз інноваційних підходів та обґрунтування їх впровадження у навчальний процес при підготовці майбутніх юристів.

Виклад основного матеріалу. Динамічні процеси, які відбуваються у світі впродовж останніх років, вплинули на систему освіти і поставили нові організаційні та програмні вимоги до підготовки майбутнього фахівця. У зв'язку з цим виникла необхідність пошуку нових парадигм розвитку правової науки і практики та розробки новітніх технологій, адекватних викликам часу.

Інноваційна діяльність на сьогоднішній день є основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому. Інноваційною в системі підготовки юридичних кадрів є діяльність з удосконалення та оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження і освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановленої мети.

Інноваційний розвиток суспільства визначає володіння технологією інновіту як необхідною складовою життя та важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів. Тому навчальні заклади є головною ланкою у формуванні інноваційного мислення студентів, оскільки воно слугуватиме їм для подальшого особистісного розвитку і стане запорукою високої конкурентноспроможності на ринку праці. Інновітінг – це процес оснащення людей можливостями і знаннями про творчу поведінку, яка забезпечує виживання в конкурентній боротьбі. Інновітінг заснований на передачі поведінки про розширення ресурсів особистого впливу на ситуацію за рахунок креативних (творчих) здібностей, наголошує В. Яковенко [13].

Однією з основних характеристик інноваційного мислення, як вищого типу творчості, є незалежність його носіїв від традиційних варіантів вирішення проблем і спрямованість їх ідей і проектів в майбутнє.

О. Дубасенюк акцентує увагу, що інновація як системне утворення, характеризується інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище. Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якіснішого стану [6].

Важливою ланкою в системі підготовки майбутніх юристів є вдосконалення такої системи. Якісне підвищення кваліфікаційного рівня майбутнього фахівця можливе на основі імплементації діяльності юридичних клінік у навчально-практичний процес вищого навчального закладу. Саме їх діяльність була організована з метою підвищення якості практичної складової підготовки майбутніх юристів з метою ліквідації диспропорції між теоретичними знаннями та практикою їх застосування. Є. Федик наголошує, що оновлена система правової підготовки юристів повинна передбачати наявність у них не лише певної сукупності знань і умінь, отриманих при вивченні правових дисциплін, але і розвиток правового стилю мислення, способів ефективного включання в нові правовідносини [11].

Забезпечення якості правової освіти відбувається на основі новітніх педагогічних технологій, розроблених на засадах діяльнісного особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів. Інноваційні технології навчання

спрямовані на формування професійної компетентності в організаційному поєднанні з інноваційним змістом. У системі вищої професійної освіти інноваційні процеси є не просто впровадженням нового. Вони реалізуються як цілеспрямовані зміни цілей умов, змісту, засобів, методів, форм діяльності, яким властиві новизна, високий потенціал підвищення ефективності діяльності загалом або у певних її сферах, здатність забезпечити довготривалий корисний ефект, узгодженість з іншими нововведеннями. Інноваційні освітні процеси функціонують у відповідності з притаманними їм законам, стверджує І. Дичківська [5].

Поглибленням знань та формування аналітичного складу мислення студентів, уміння прогнозувати події та адекватно на них реагувати, є одним із завдань юридичної клініки як структурного підрозділу навчального закладу. На думку А. Галай юридична клініка як практична складова вищої юридичної освіти є особливим механізмом, системою, технологією навчання юристів. Вчений зазначає, що юридичні клініки – це особливий механізм сприяння якості юридичної освіти, який проявляється в створенні для студентів можливості під час навчання практикуватися в юридичній професії, виконуючи аналітичну та правозахисну роботу [3].

Варто наголосити на тому, що досягнення в галузі інформаційних технологій дозволили по-новому організувати навчальний процес, що суттєво змінило ролі в процесі навчання тих, хто навчається і тих, хто навчає.

Навчальна і науково-інноваційна діяльність є одним із видів освітньої діяльності та головним підґрунтям підготовки майбутніх юристів.

Створені юридичні клініки є базою для формування практичних навичок організації навчальної практики студентів та благодійної діяльності і сприяють формуванню самостійної творчої особистості на основі впровадження сучасних методик активних форм навчання майбутніх юристів.

Створені клініки стали базою для формування практичних навичок, організації навчальної практики студентів та благодійної діяльності і сприяють формуванню самостійної творчої особистості на основі впровадження сучасних методик активних форм навчання майбутніх юристів.

А. Галай акцентує увагу на вдосконаленні навчальної діяльності юридичної клініки вищого навчального закладу, обґрунтуванні шляхів упровадження в освітній процес основних навчальних компонентів клінічного руху (під якими автор розуміє – систему форм і методів діяльності юридичної клініки, які пов'язані з загальними завданнями вищої юридичної освіти в частині підготовки фахівця-юриста й упровадженні їх у звичну практику навчального процесу закладу вищої освіти [4].

В юридичній клініці студенти знайомляться з реальними проблемами юридичної практики, безпосередньо застосовують набуті знання, формують свої професійні і особисті якості як майбутніх юристів. Крім цього, клінічні заняття виконують важливу соціальну функцію – забезпечують право малозабезпечених та інших соціально вразливих громадян на отримання кваліфікованої правової допомоги.

Розглядаючи діяльність юридичних клінік, яка є складовою частиною навчального процесу, слід підкреслити, що метою такої клініки є всебічний розвиток людини як особистості, виховання високих моральних якостей, формування спроможності вільного суспільного вибору. Тому результатом навчання студента в юридичній клініці може бути не тільки набуття певної компетенції у сфері фахової діяльності юриста, а й певні зміни у поглядах особистості, розуміння соціальних цінностей [12].

Студенти – дорослі особистості і в сучасному науковому світі підкреслюється важливість використання в навчальному процесі андрагогічних принципів навчання. Андрагогіка (від гр. aner aindros – "доросла людина", "зрілий чоловік", ago "веду") – теорія навчання дорослих, яка вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності, а також особливості керівництва останнього з боку професійного педагога. Варто наголосити, що основне положення андрагогіки, на відміну від традиційної педагогіки, полягає в тому, що провідну роль в процесі навчання відіграє не викладач, а студент. Функцією повчального в цьому випадку є надання допомоги студентові у виявленні, систематизації, формалізації особистого його досвіду, коректуванню й поповненню його знань. На підставі цього відбувається зміна пріоритетності методів навчання [1].

Зупинимось на характеристиці основних андрагогічних принципах навчання як науково обґрунтованих керівних нормах навчально-виховної діяльності.

1. Пріоритет самостійності навчання. Самостійна діяльність є основним видом навчальної роботи тих, хто навчається.

2. Принцип спільної діяльності. Цей принцип передбачає спільну діяльність того, хто навчається, з тим, хто навчає, а також з іншими учасниками з планування, реалізації, оцінювання та корекції процесу навчання.

3. Принцип використання досвіду того, хто навчається. Згідно з ним, життєвий (побутовий, соціальний, професійний) досвід того, хто навчається, використовується у якості одного з джерел навчання як того, хто навчається, так і його колег.

4. Індивідуалізація навчання. Відповідно до нього, суб'єкти навчання спільно створюють індивідуальну програму навчання, орієнтовану на конкретні освітні потреби і цілі навчання, яка враховує досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості того, хто навчається.

5. Системність навчання. Цей принцип передбачає дотримання відповідності між цілями, змістом,

формами, методами, засобами навчання та оцінюванням його результатів.

6. Контактність навчання (термін А.А.Вербицького). Навчання, з одного боку, передбачає досягнення життєво важливих цілей тим, хто навчається, орієнтовано на виконання ним соціальних ролей або удосконалення особистості, а з другого боку, будується з урахуванням професійної, соціальної, побутової діяльності того, хто навчається та його просторових, часових, професійних, побутових факторів (умов).

7. Принцип актуалізації результатів навчання. Цей принцип передбачає негайне застосування на практиці одержаних знань, умінь, навичок, якостей.

8. Принцип елективності навчання. Він полягає у наданні тому, хто навчається, певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, форм, місця навчання, оцінювання результатів навчання.

9. Принцип розвитку освітніх потреб. Згідно з цим принципом, по-перше, оцінювання результатів навчання здійснюється шляхом виявлення реального ступеня засвоєння навчального матеріалу та визначення проблем, без розгляду яких неможливе досягнення поставленої мети навчання; по-друге, навчальний процес будується таким чином, щоб формувати у суб'єктів навчання нові освітні потреби, які будуть конкретизовані після досягнення певної мети навчання.

10. Принцип усвідомлення навчання. Він передбачає усвідомлення, осмислення тим, хто навчається і тим, хто навчає усіх параметрів процесу навчання і своїх дій з його організації [1].

І. Іванків зазначає, що андрагогічний підхід до навчання допоможе підготувати студента до майбутнього робочого середовища, де їм буде необхідно швидко адаптуватися до постійно змінюваних умов роботи, а також наголошує, що підхід до освіти через вирішення кейсів; через вирішення проблемних питань; компетентнісний підхід дають змогу правникам розвивати не лише практичні навички потрібні для виконання суто професійних завдань, а й формує фрагментарне розуміння права, тому потрібно використовувати при підготовці правників комбінування різних підходів [7].

Доречним є застосування таких принципів й у діяльності юридичної клініки та при викладанні курсу «Організація діяльності юридичної клініки». Зазначимо, що головною метою навчального процесу в юридичній клініці є особистісна спрямованість на те, щоб кожний студент став повноцінним, самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності, в цьому полягає інновація, оскільки її сутністю є особистісно-орієнтоване навчання.

І. Дичківська акцентує увагу на тому, що потреба в людях, готових до життя у постійному змінюваному соціумі, налаштованих і здатних творити нове у своїй діяльності, покликана до життя і стимулює та прискорює інноваційні освітні процеси, вихід яких на новий рівень забезпечує стабільність і розвиток соціуму [5].

Застосування нетрадиційних методів навчання дає можливість підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу та сприяти особистісному зростанню студента і його креативному розвитку. Оскільки знайомство з різними видами правової інформації, робота з нормативними актами, правова допомога різним категоріям малозабезпеченого населення, складання правових документів, виконання творчих завдань, які моделюють майбутню діяльність, підготовка доповідей та статей у різних наукових джерелах, а також виступи на радіо та телебаченні на правову тематику, дають можливість студенту отримати знання та набути практичних навичок і бачити результати своєї діяльності.

Вважаємо за доцільне розкрити ті інноваційні технології, які запроваджуються в реальному навчальному процесі при викладанні дисципліни «Організація діяльності юридичної клініки» та безпосередньо в юридичній клініці.

У наукових джерелах зазначається, що нове в навчальному процесі – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувалися або не використовувалися, але й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дозволяє у змінених умовах і ситуаціях достатньо ефективно вирішувати завдання освіти.

У порівнянні з класичними технологіями, особливостями інноваційних є суб'єктивний характер взаємовідносин між студентами та педагогом; діалогічний, демократичний та рефлексивний стиль взаємодії; групові та колективні форми організації навчального процесу; проблемні, пошукові та дослідницькі методи навчання; ефективні способи отримання та засвоєння інформації, які орієнтовані на пошуково-мисленеву діяльність.

Застосування технології активних та інтерактивних методів навчання (диспути, дебати, моделювання кейсу, ситуативний аналіз; ігри для інтенсивного навчання, імітаційні ігри) у правовій освіті сприяють формуванню навичок та вмінь; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Дослідження американських та європейських науковців підтверджують, що інтерактивні методи навчання сприяють збільшенню частки засвоєння навчального матеріалу, бо впливають не лише на свідомість студента, а й на його почуття і волю, а саме: лекція – 5% засвоєння, читання навчальних текстів – 10%, відео/аудіо матеріали – 20%, демонстрація – 30%, робота в дискусійних групах – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших і

застосування отриманих знань – 90% засвоєння [9].

Інтерактивні методи навчання є актуальними в будь-якому закладі освіти. На відміну від традиційних, вони базуються на активній взаємодії учасників навчального процесу. Такий підхід дозволяє активізувати навчальний процес, зробити його більш цікавим для студентів. Термін «інтерактивний» прийшло з англійської, де “Inter” означає – “взаємний”, “act” – діяти. “Інтерактивний” – означає сприяти, взаємодіяти чи знаходитися в режимі бесіди, діалогу з будь-чим, чи з будь-ким. Отже, інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача і студента.

Основна характеристика інтерактивних методів полягає в тому, що вони є спеціальною формою пізнавальної діяльності та навчальний процес організовується так, щоб практично всі студенти були залучені до процесу пізнання, мали можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. На таких заняттях є можливість застосовувати дослідницькі процеси, ділові ігри, роботу з документами, різними джерелами інформації, використовувати творчі завдання. Такі методи навчання сприяють формуванню мотивації студентів до навчального матеріалу та самостійного креативного мислення. О. Пометун наголошує, що організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії [8].

На прикладі використання у діяльності юридичної клініки та викладанні курсу «Організація діяльності юридичної клініки» застосовуються різноманітні технології та методика, проте пріоритет в навчальній діяльності відводиться інтерактивним методикам, які сприяють ефективному виробленню професійних навичок в процесі моделювання та імітації майбутньої професійної діяльності.

Зупинимось на характеристиці деяких методів. Кейс-метод, який виступає основним елементом педагогічної технології кейс-стаді, що передбачає аналіз і розв’язання реальних проблемних ситуацій. Проблемну ситуацію створює викладач, а її розв’язання здійснюється під час спільної діяльності педагога і студентів. Необхідно намагатися, щоб проблемну ситуацію формували студенти і знаходили спосіб її розв’язання та аналізували результати. Позитивом такого методу є те, що студент стає активним ініціатором креативних ідей та конструктивного їх розв’язання у зв’язку з цим формується вміння організувати діяльність й обирати форми досягнення результатів, максимально використовуючи бажання і здібності студентів.

Метод круглого столу використовується з метою обговорення складних теоретичних проблем і обміну досвідом. Сформульована тема потребує її аналізу і обґрунтування в різноманітних правових аспектах. На ці заняття бажано запрошувати практикуючих спеціалістів різних галузей знань. Студенти заздалегідь повинні готувати доповіді, виступи, які заслуховуються. Після їх обговорення проводиться аналіз, коментування, обмін думками. Необхідно забезпечити змістовний і всебічний аналіз проблеми, уникаючи поверхового її обговорення.

Дискусія є одним із методів комунікативного навчання. Сутність такого методу полягає в обміні думками студентів з певного матеріалу. Вони діляться як своїми власними думками, так і спираються на думки інших. При запровадженні дискусії необхідно створювати сприятливі умови щодо активізації студентів, яка впливатиме на їх творчу уяву, забезпечувати обґрунтоване, змістовне розв’язання проблеми. Крім того, студенти на практиці вчать чітко і ясно висловлювати свої думки, використовуючи вже засвоєні знання з тієї чи іншої галузі права. Дискусія сприяє формуванню навичок колективної роботи та вміння з повагою сприймати позиції та думки інших студентів. Варто зазначити, що існують різні види дискусій. Такі види дискусій як «мозковий штурм», дебати стали самостійними методами навчання.

Мозковий штурм (атака) є надзвичайно інтенсивним процесом генерування ідей студентів і важливим методом реалізації теоретичних знань в практичному аспекті. Цей метод особливо актуальний при колективному обговоренні та висуненні гіпотез, пошуку інформації.

Дослідники наголошують на важливості активних методів навчання, використання яких передбачає проведення тренінгових технологій в освітньому процесі.

Слово "тренінг" походить від англійського "to train", що означає "навчати, тренувати, дресирувати." Застосування тренінгу в навчальній діяльності сприяє формуванню умінь і навичок та розширення досвіду.

Під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, яке відкриває перед студентами безліч варіантів розвитку та розв’язання проблеми. Тренінгові методи роблять процес навчання цікавим і не обтяжливим. На відміну від традиційних, тренінгові форми навчання повністю охоплюють весь потенціал студента: рівень та обсяг його компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії.

Спілкування студентів у ході тренінгу охоплює дві складові: зміст і процес. Зміст тренінгу - це тематика (ідеї, питання, закономірності явищ), що вивчається під час заняття. Процес тренінгу - це те, як взаємодіють студенти тренінгу під час навчання, яку атмосферу створюють, які ролі відіграють, як впливають один на одного.

Метод тренінгу полягає в тому, яким чином організовано навчання (дискусія, робота у складі малих груп тощо), як відбувається процес засвоєння змісту тренінгу [10].

Впровадження інтерактивних методів в навчальний процес при вивченні предмету «Організація діяльності

юридичної клініки» та безпосередньо в діяльності юридичної клініки значно поліпшує свідоме засвоєння студентами професійної інформації та сприяє розвитку творчого мислення.

Висновок. Завдяки інноваційним методам відбувається перенесення знань з теоретичної сфери у практичну. Застосування інноваційних технологій навчання в юридичній клініці, які стали невід’ємним компонентом освітнього процесу, розв’язують проблему практичної підготовки майбутніх юристів. Саме інтерактивні технології широкого використовуються у розвинених країнах світу і здійснюють значний внесок у розвиток системи освіти. На основі викладеного, ми можемо констатувати, що включення в освітній процес активних форм навчання суттєво впливає на розвиток розумових, творчих здібностей, особистісних якостей та професійну спрямованість майбутнього юриста.

Список використаних джерел:

1. Архіпова С.П. Основи андрагогіки: навчальний посібник. Черкаси, Ужгород, 2002. 184 с.
2. Барабаш Ю. Реформа правничої освіти: окремі складові успішної реалізації. *Право України*. 2017. № 10. С.9- 19.
3. Галай А. Організаційна та управлінська модель юридичної клініки України: забезпечення якісного функціонування: нав. посіб. К.: Атіка, 2005. 280 с.
4. Галай А. О. Основні навчальні компоненти юридичної клінічної освіти: шляхи впровадження клінічного спецкурсу та практики студентів у навчальний процес вищих навчальних закладів в Україні: Навч. посіб. К.: КНТ, 2009. 96 с.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
6. Дубасенюк О.А. Професійно-педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: [монографія] / за заг ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид.-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 359 с.
7. Іванків І. Зміна підходів до викладання у юридичній освіті як основна передумова формування професійного правника. *Право України*. 2017. № 10. С.9 – 19.
8. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
9. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К: Кондор, 2011. 628 с.
10. Технології розвитку критичного мислення учнів: [наук.-навч. посіб.] / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінсте : [переклад з англійської]. К.: Плеяди, 2006. 220 с.
11. Федик С. І. Юридичний практикум : нав. посіб./ Федик С.І., Котуха О.С., Гентош Р.С., Федик С.Є., Фігель Ю. О. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 172 с.
12. Юридичні клініки в Україні: роль, завдання та організаційно-правові засади: Посібник / За ред. М. В. Дулеби. К.: “МП Леся”, 2003. 120 с.
13. Яковенко В.Б. Введение в инновационные технологии. К.: Издательство Европейского университета, 2004. 134 с.
14. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>

REFERENCES

1. Arkhipova S.P. (2002). *Osnovy andragohiky [Fundamentals of Andragogy]*. Cherkasy, Uzhhorod [in Ukrainian].
2. Barabash Yu. (2017). *Reforma pravnychoi osvity: okremi skladovi uspishnoi realizatsii [Reform of legal education: separate components of successful implementation]*. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 20. 9-19 [in Ukrainian].
3. Halai A. (2005). *Orhanizatsiina ta upravlinska model yurydychnoi kliniky Ukrainy: zabezpechennia yakisnoho funktsionuvannia [Organizational and management model of the legal clinic in Ukraine: ensuring quality functioning]*. K.: Atika [in Ukrainian].
4. Halai A. (2009). *Osnovni navchalni komponenty yurydychnoi klinichnoi osvity: shliakhy vprovadzhennia klinichnoho spetskursu ta praktyky studentiv u navchalnyi protses vyshchyykh navchalnykh zakladiv v Ukraini [Basic educational components of legal clinical education: ways of introducing a clinical special course and students' practice in the educational process of higher educational institutions in Ukraine]*. K.: KNT [in Ukrainian].
5. Dychkivska I.M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnologii: navchalnyi posibnyk [Innovative pedagogical technologies: tutorial]*. K.: Akademvydav [in Ukrainian].
6. Dubaseniuk O.A. (2011). *Profesiino-pedahohichna osvita: akme-synerhetychnyi pidkhid [Vocational-pedagogical education: an acme-synergetic approach]*. Zhytomyr: Vyd.-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
7. Ivankiv I. *Zmina pidkhodiv do vykladannia u yurydychnii osviti yak osnovna peredumova formuvannia profesiinoho pravnyka [Changing approaches to teaching in legal education as a prerequisite for the formation of a professional lawyer]*. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 10, 9-19 [in Ukrainian].
8. Pometun O. I. (2004). *Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnologii navchannia [Modern lesson. Interactive Learning Technologies]*. K.: Vydavnytstvo A.S.K. [in Ukrainian].

9. Turkot T.I. (2011). *Pedahohika vyshchoi shkoly: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Higher Education Pedagogy: A Manual for Students at Higher Educational Institutions]*. K.: Kondor [in Ukrainian].

10. Krouford A., Saul V., Metiuz S., Makinster D. (2006). *Tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia uchniv [Technologies of critical thinking development of students]*. K.: Pleiady [in Ukrainian].

11. Fedyk Ye. I. (2012). *Yurydychnyi praktykum [Legal Workshop]*. K.: Tsentр uchbovoi literatury [in Ukrainian].

12. Duleba M.V. (2003). “*Iurydychni kliniky v Ukraini*”: rol, zavdannia ta orhanizatsiino-pravovi zasady [Legal clinics in Ukraine: role, tasks and organizational and legal basis]. K.: MP Lesia [in Ukrainian].

13. Yakovenko V.B. *Vvedenye v ynnovatsyonnye tekhnolohyy [Introduction to Innovative Technologies]*. K.: Yzdatelstvo Evropeiskoho u unyversyteta [in Russian].

14. Kontsepsiia vdoskonalennia pravnychoi (iurydychnoi) osvity dlia fakhovoi pidhotovky pravnyka Retrieved from mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnychoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.09.2018

УДК 35.078:342.738

Ботвінкін Олександр Володимирович,

аспірант

Національної академії Служби безпеки України

sbotvinkin@yahoo.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХИСТУ СЕКРЕТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті запропоновано низку підходів, принципів та методів дослідження діяльності органів державної безпеки у сфері захисту секретної інформації у другій половині ХХ століття. Зокрема, акцентовано увагу на особливій значимості для такого дослідження принципів об'єктивності, історизму, системного підходу. Розглянуто роль окремих загальнонаукових та спеціальних методів, синтез яких дозволяє провести комплексне дослідження обраної тематики.

Ключові слова: захист секретної інформації, органи державної безпеки, методологія, принципи дослідження, методи дослідження.

Botvinkin O. METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR RESEARCH OF SECRET INFORMATION PROTECTION BY STATE SAFETY BODIES IN THE SECOND PART OF THE XX CENTURY

The article deals with the set of scientific approaches, principles and methods for research of the activity of state safety bodies in the sphere of secret information protection in the second part of the XX century. In particular, attention is accented on the special meaning of principles of objectivity, historicism and systematic approach for such a research. The role of some general scientific and special methods of research is considered, synthesis of which gives the possibility to conduct complex research of the chosen subject.

Key words: protection of secret information, bodies of state safety, methodology, principles of research, methods of research.

Постановка проблеми. Відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України у 2015 році, серед напрямів, на яких планується сконцентрувати зусилля реформованої Служби безпеки України, визначено захист державної таємниці. Важливість виконання Службою безпеки України покладених на неї завдань у цій сфері вимагає всебічного та постійного вдосконалення діяльності органів і підрозділів СБ України. Таке вдосконалення потребує комплексного підходу, який включає, зокрема, і дослідження досвіду минулих років, в т.ч. напрацьованого в другій половині ХХ століття.

Джерелом інформації щодо зазначеного досвіду можуть стати теоретичні праці радянських та сучасних українських вчених, а також документальні матеріали, які збереглися в архівах. Запорукою успішного опрацювання названих джерел інформації є застосування різних, відповідних суті наукового дослідження методів. Особливістю такого дослідження є його ретроспективний характер, що зумовлює необхідність використання спеціально-наукових методів, характерних як для історичних, так і для юридичних наук.